

Patriotizam i katolicizam

Nagomilaše se oblaci nad starom Evropom prekrivši vedrinu neba, sjaj jasnoga sunca i blagost mjesečeve zrake. Prekrila je kolijevku roda ljudskoga zračna lavina i prijeti propašću jezovitom. Napetost već odsijeva munjevitim bljeskom, prijeti gromom i ognjem do potpunog uništenja.

Evropa je pred ponorom smrti. Evropa, koja bijaše majkom i kolijevkom ljudskoga spasenja i preporoda. Evropa, u kojoj je Krist Bog Mesija ostavio Kraljevstvo svoje na zemlji: nepobjedivu Crkvu i navijestio Evangelium pacis, Blagovijest mira, Kraljevstvo neshvatljive ljubavi, Maslinu mira, tajanstveni Sakrament pomirenja u Kruhu jakih. Krist, koji je razorio silu materije, triumfirao nad zakonima prirode. Uskrsnuo iz ništavila ljudske smrti, otvorio nebo, utješio čežnju ljudsku za vječnim Kraljevstvom. Krist, koji je ovdje afirmirao neoborivo i sigurno realnost vrhunarnavog reda i sankciju ljudskih čina. U Evropi je kršćanstvo uspostavilo supremaciju duha nad materijom, objavilo ljubav nad silom, pravdu nad nepravdom, podiglo cijenu ljudskog individua nad sramotom ropstva, čast žene nad tiranijom poganštine, snagu zakona nad anarhijom, povjerenje nad nevjerom i licemjerstvom. Istinu nad laži, svijetlo nad tminom, spokojnost nad nemiriom, sigurnost nad nestalnošću. Kršćanstvo je u Evropi uzvisilo dostojanstvo ljudske osobe do cijene Božanske krvi, kojom se udostojao Bog Čovjek otkupiti izgubljenu ljudsku dušu. Kršćanstvo je u Evropi utemeljilo Kraljevstvo sveopćeg bratstva Kraljevskim, Božanskim manifestom univerzalne ljubavi Boga i bližnjega. I ta stara Evropa, kulturna, civilizirana, kršćanska-katolička Evropa, Evropa Da Vincia, i Mikelangela, Dantea, Shakespeare-a i Moliëra, Dostojevskog i Calderona, Bossueta i Chateaubrianda, Gundulića i Mažuranića, ta Evropa da je u predvečerje smrti? Jest. Ali ne zato, što je kršćanska i nije u opasnosti kršćanstvo Evrope, jer ono je vjekovima zagarantirano. U opasnosti je nova, poganska moderna Evropa.

Evropa, koja se odrekla svih duhovnih realnosti, na kojima je počivao i brodio brod čovječanstva. Evropa, koja je namjesto kosmosa i orijentacije postavila kaos i desorijentaciju, namjesto

slobode voljnog života duhovnu tiraniju. Namjesto logike dijalektiku, namjesto duhovne autonomije, koja čini duhovnu aristokraciju čovjekova bića i fiziognomiju njegove ličnosti, po kojoj je čovjek specijalno okrunjen kao najčasnija, slobodna, duhovna i samostalna osoba u nizu inferiornih živih i neživih bića. Moderna Evropa, koja je proglasila vrhovni aksiom sile, postavila materiju nad duhom, Evropa statolatrije i rasizma, beznačelnosti i neizvjesnosti.

Jedini izgled spasa jest povratak kršćanskoj kulturi duha, u kojoj je odgojena. Spasiti Evropu znači spasiti pojedine domovine njezine, sačuvati istinu, jer »Veritas liberabit Vos«. Osvijetlimo dakle tračkom vječne istine bar neka načela patriotizma i poradimo duhom oko preporoda rođene nam matere, domovine Hrvatske.

POJAM DOMOVINE

J. V. Ducattillon u svome djelu »Le vrai et le faux patriotisme« str. 29. i dalje govoreći o domovini iznosi nekoja najbitnija načela, koja se na to pitanje odnose. Domovina je po njegovoj definiciji ljudska, zemaljska ili vremenita realnost, jer može postojati jedino u vezi s ljudima, iako u pojam domovine ulaze i one oznake, koje nijesu bitno ljudske: teritorijalna i rasna pripadnost. Rasna je oznaka infra-humana nota svojstvena životinjama i ljudima. Rasna oznaka dakle nije bitna oznaka domovinske pripadnosti. Kada bi rasa činila osnov domovini morali bismo govoriti i o domovini životinja.

Nadalje domovina je kao ljudska realnost prvenstveno psihološka i moralna realnost, jer je čovjek biće duhovno i moralno, ali domovina uključuje i materijalne elemente: teritorij i rasu. Domovina je osim toga ljudska kolektivna realnost: jedan čovjek ne može činiti domovine; Domovina nije samo zbroj ljudi na određenom teritoriju, ona je nešto zajedničko svima njezinim pripadnicima, a opet različito od zbroja njenih pripadnih pojedinaca.

LJUDSKE GRUPE

Aristotel i čitava skolastika dijeli ljudske grupe u dvije kategorije: 1.) Grupe: porodice i sve stručne grupe 2) političke grupe: narodi. Prva kategorija tj. familija i stručne grupacije čine nesavršeni društveni red, a domovina ili država savršeni društveni red, jer može sama za sebe i u sebi egzistirati kao samosvojan organizam. I za domovinu je potrebno da ima stanovito političko jedinstvo, a ono ne mora biti ostvareno u konkretnoj političkoj formi za razliku od države, gdje to političko jedinstvo mora biti ostvareno u konkretnoj političkoj formi. Država je oklop, konkretna vanjska organizacijska forma, u kojoj počiva domovina. Ta se

vanjska forma može po volji mijenjati, varirati, a da ipak domovina ostane netaknuta, ista, identična. Država je dakle elemenat domovine. Pa ipak se zajedno sa mijenjem države i državne forme, ekstenzije, unutrašnje konstitucije i karaktera mijenja i domovina u svojim oznakama, karakteru, svojstvima u čitavoj svojoj naravi.

RAISON D'ETRE DOMOVINE

Bitni i konačni *raison d'être* domovine je služba ljudskoj osobi. »Car la réalité humaine suprême, on ne le redira jamais trop ce n'est pas la société, c'est la personne: Persona significat id quod est perfectissimum in tota natura sc. subsistens in rationali natura.« — »Osoba pretstavlja nešto najsavršenijeg u čitavoj prirodi, jer je u njoj razumna narav.« (Ducattillon, o. c. str. 108)

Ljudska osoba je ovdje apsolutno, a domovina relativno. Osoba je ovdje centralna tačka, radi nje je domovina, a nije ona radi domovine. Stoga je potrebno da sve uredbe i čitav domovinski aparat služi osobi, da omogući što više razvitak njezine osobnosti. Osoba je realnost moralna, duhovna i besmrtna. Pred ovim duhovnim kvalitetama osobe ima da ustuknu svi materijalni i vremenjski interesi cjeline. Nikakav uspjeh materijalni ili vremenjski, nikakav probitak domovinski ne može opravdati negaciju ili krnjenje moralnosti, duhovnosti i besmrtnosti samo jedne jedine osobe. To ističe i naš veliki Dr. Ante Starčević, beskompromisni, kremeniti, grindiozni genij hrvatske duše, koji traži moralnost, pravicu i poštenje, do materijalnog uništenja, do zadnje korice kruha, koji prezire i politički uspjeh, ako nije moralan. Pa ipak time ne umanjuje čast, vrijednost i ulogu domovine, jer njezina se čast i vrijednost baš sankcionira službom ljudskoj osobi. Po tome baš, što domovina u svom krilu postupa sa djecom svojom kao mati, po tome, što su sve njezine uredbe u skladu sa ljudskom osobom, baš po tome je ona zajednička mati svih njezinih pripadnika i uzvišeni ideal svih njezinih sinova, za koji ideal polažu oni i cijenu svoje krvi i žrtvu najdragocjenijeg života. Patriotski osjećaj kod pravog patriotizma mora proizlaziti kao čin slobodne volje i kao objekt istinske razumske spoznaje.

PORODICA I DOMOVINA

Ovaj se odnos porodice i domovine može promatrati u trostrukom smislu: I. U egzistencionalnom i funkcionalnom smislu. Obitelj doduše egzistira kao samostalna jedinica, ali ne može da razvije svoju specifičnu zadaću u službi ljudske osobe bez pomoći i utjecaja domovine. Domovina ne može niti egzistirati bez obitelji,

a pogotovo ne može funkcionirati niti služiti ljudskoj osobi. Ona je sastavljena iz pojedinih obitelji, njezinih sastavnih dijelova. U funkcionalnom smislu reciprocitet je jednak između obitelji i domovine. Domovina je veći vanjski, a obitelj unutarnji od dvaju koncentričnih krugova, kojima je središte ljudska osoba, oko koje se kreću u služanju toj osobi. 2., u ekstenzivnom smislu. Domovina obuhvaća šire područje, obitelj uže. Domovina ima prema tome šire i općenitije funkcije u službi ljudske osobe te zalazi u djelokrug obitelji samo tim općenitim i zajedničkim zadaćama tj. ukoliko treba da odgoji ljudsku osobu u skladu sa javnim životom u zajednici. Obitelj odgaja individualne osobine pojedinaca i njegove duševne i tjelesne sile. 3. U finalnom smislu važi opet ovisnost prema unutra i domovina je radi obitelji, obitelj radi osobe, a osoba radi Boga. Ekstenzivno uzevši, poredak je ovaj: osoba, obitelj, domovina, čovječanstvo. Ovisnost egzistencijalna prema unutra raste, prema vani opada. Osoba može egzistirati barem fizički i bez obitelji iako ne može da se razvije u svojem specifičnom smislu i da ispuni svoju specifičnu zadaću. Analogno obitelj može egzistirati bez domovine, domovina bez opće ljudske zajednice. No u odnosu prema unutra ovisnost je apsolutna, tako da se ne da ni zamisliti egzistencija čovječanstva bez domovina, domovine bez obitelji, obitelji bez ljudske osobe, kao što se ne da ni zamisliti egzistencija cjeline bez njezinih sastavnih dijelova. Naravni je dakle i logički poredak ovaj: osoba, obitelj, domovina i država, čovječanstvo. Osoba, dakle pojedinac je mnogo bliži obitelji nego domovini i domovini nego čovječanstvu. Papa Leon XIII u enciklici »*Rerum novarum*« govoreći o odnosu obitelji prema domovini ističe: »Jednako kao i civilno društvo obitelj je u pravom smislu društvo sa svojim vlastitim autoritetom i upravom. Zbog toga uživa i prava u najmanju ruku jednaka onima civilnog društva. U najmanju ruku jednaka, govorimo, jer kućna zajednica ima pred društvenom zajednicom prvenstvo logičko i realno (stvarno).«

Pitat ćemo se dakle, koja nam je dužnost veća ili najveća: osobna, obiteljska, domovinska ili vjerska? Dali je vrijednija vjera ili nacija, crkva ili domovina? Prije nego odgovorimo na to pitanje, odgovorimo na jedno drugo: Ako hoću da pješke dodem sa Univerze u Glazbeni zavod, koja mi je noga preća: desna ili lijeva? Ili: što nam je preće za život mozak ili pluća, jelo ili zrak? Odgovor je jasan: i jedno i drugo. Pitanje dakle ovako postavljeno nema smisla. Stvari dakle, treba postaviti ovako: ako hoćemo da postignemo svoju konačnu svrhu, a to jest posjedovanje Apsolutnog u vječnosti, onda moramo ispunjavati svoje ljudske dužnosti, a te su dvojake i nikada nisu razdvojene, a pogovo nijesu u kontradikciji: dužnosti prema Bogu (vjerske dužnosti) i dužnosti prema domovini (odnosno obitelji). Vršeci dakle dužnosti prema Bogu vršimo dužnosti i prema domovini i obratno. Ako je domo-

vina u opasnosti treba li se dakle za nju moliti ili boriti? I jedno i drugo, treba vršiti i vjersku i domovinsku dužnost, ako je moralna i dopuštena, a osobito svoju specifičnu stalešku dužnost. Jer ako je domovina ili nacija u opasnosti, treba dakle da se brani, a da se uzmogne braniti treba da je jaka, a da bude jaka u cjelini, treba da bude jaka u sastavnim dijelovima: u obiteljima, staležima i u moralno izgrađenim, karakternim pojedincima, a moral utvrđuje i sankcionira vjera, preko Crkve. Potrebno je dakle vršiti vjersko — patriotsko — nacionalne dužnosti, koje uvijek teku jednom cilju, cilju moralne i besmrtnje ljudske osobe: vječno posjedovanje Apsolutnog preko vremenitih i posredovnih ovozemskih ciljeva i zadaća.

KLASIFIKACIJA VRIJEDNOTA

Ako podemo sa stanovišta vrijednosti, onda moramo ovako klasificirati realnosti po vrijednosti: Bog, besmrtna ljudska osoba, domovina. a (Sa stanovišta svršnosti i kauzalne ovisnosti: 1) Bog, sâm sebi svrha i konačni cilj svemu što jest, sâm sebi je dovoljan razlog. 2) Osoba, uzrok i svrha joj je zadnja u Bogu, a ona je svrha domovini, stvoritelj joj je Bog, b) Sa stanovišta vremenskog egzistencijalnog trajanja: 1) Bog — vječan, 2) ljudska osoba — besmrtna 3) domovina vremenita c) Sa homocentrične perspektive promatrana realnost domovine izgleda ovako:

I. — Domovina je skup duhovno — fizičkih i materijalnih realnosti, koje omogućujući samostalnu privremenu egzistenciju i razvoj jedne ljudske skupine imaju da omoguće privremenu egzistenciju i razvoj ljudske osobnosti u vidu konačne njezine svršnosti u Vrhovnom Biću. Ako se dakle postavimo na homocentrično stanovište, onda tek vidimo uzvišenost funkcije domovinske i njezin *raison d'être*.

U čovjeku i radi njega, u ljudskoj osobi i radi nje ima domovina svoj *raison d'être*, a ova opet u Bogu i radi Njega. I prema tome se ne može ogriješiti o Božju Osobu i služiti ljudskoj osobi. Tko niječe Boga, niječe čovjeka, tko je ateist, on je istovremeno i nečovjek, nehuman. Kad nebi egzistirao Bog, nebi egzistirao ni čovjek. I prema tome se ne može protiviti u Bogu, narušavati vrhunaravni red i služiti domovini i izgrađivati naravni red. Ovo sve vrijedi i u pozitivnom smislu. Tko služi Bogu, služi i domovini, tko je pozitivno religiozan taj je i human, tko je teist, taj je i patriot. Pod svijetlom dakle kršćanske misli i vrhunaravnog reda dobiva patriotizam pravu i uzvišenu vrijednost i svrhu. Služba domovini postaje religiozni kult, ljubav prema domovini postaje ljubav prema Bogu, postaje krepost. Uzvišeni i plemeniti osjećaj prema rodnoj grudi i prema svemu, što čini domovinu dobiva naj-

više posvećenje. Nju sankcionira samo nebo, ona od vremenske postaje vječna, ona od ograničene postaje neizmjerana; domovinski heroji postaju nebeski ugodnici, primjer Jeanne d'Arc; naravne vrijednote postaju vrhunaravne, naravni red postaje vrhunaravnim.

U svijetlu dakle kršćanske misli, a ne u poganskom smislu postaje patriotizam, domovina svetinja, ne apsolutna već relativna. Kršćanstvo, katolicizam dakle izgrađuje, oplemenjuje, usavršava i potiče, sankcionira i do same vječnosti podiže vrijednost patriotizmu i nacionalnoj misli.

Uzvišeni je Stvoritelj od vijeka u Promisli svojoj odredio da stvori biće, u koje će prečiti razlijevajuću Ljubav, koje će puninom bitka svoga usrećiti i dati Sebe drugom. Da se to zbude, govorimo antropomorfski, Bog je da tako kažemo morao stvoriti biće sebi slično da bi moglo participirati u njegovim svojstvima, u njegovoj slavi, u njegovim kvalitetama. On je pazvao, da tako kažemo čovjeka za stô Gospodnji, posadio ga na desnicu svoju da s Njime zajedno blaguje božansko jelo: da uživa vječno otkrivenje Istine, koja zapanjuje i da se napaja Ljubavlju. Da sja suncem nepristupačnim u svetosti Najsvetijeg, da gleda kao dijete Oca licem u lice. Ugostio ga kao rođenu krv svoju, proveo perivojima svojima i dao mu besmrtnost božansku. Dao mu je razum i slobodnu volju, ali ne u sadašnjem koruptivnom stanju. Učinio ga gotovo sveznajućim, imenovao ga tajnikom svojim, objavio mu kao najboljem prijatelju svoje, misterije i objavio mu svu svoju istinu. Dao mu je krunu sa svoje glave i ovjenčao ga suncem nepristupačne svoje slave. Ogrnuo ga plaštem svetosti. Svu je, da da tako kažemo, nebesku tehniku i elektriku upotrijebio da ga uzveliča u svome domu. Na koncu mu je u ruke utinuo kraljevsko žezlo, dao mu kraljevsku vlast, dao mu najdivniji privilegij, koji jedino On uživa slobodu volje, da kao vrhovni i najviši ne tražeći ničije odobrenje stvara slobodne odluke i sudove. Da kraljuje duhovnim kraljevstvom. Stvorio je dakle čovjeka na svoju sliku, posinio ga, pobožanstvenio ga, divinizirao ga. Stvoritelj je ovdje imao da tako kažemo pred sobom model samoga Sebe i po svome uzoru na svoju ga sliku oblikovao. Jednako tako je Stvoritelj odredio da i na zemlji čovjek ima i oca i majku i domovinu svoju. I tu kod stvaranja svakog pojedinca kao da se sâm konzultira: stvorimo čovjeka na sliku i priliku roditeljsku, utisnimo mu pečat domovinski. Modelira čovjeka, ali ovaj puta po uzoru domovine i zemaljskih roditelja. I opet kao što je činio stvoritelj tako čini domovina i obitelj. Roditelji posadiše sina u domu svome, pobaštiniše ga, učiniše ga dionikom svih svojih dobara. Domovina ga porodi razveselivši se i upisa ime njegovo u koru stabala svojih, u kamenje hridina svojih, upisa ga u zajednicu sinova svojih. Učini ga sinom građaninom, dajući mu sva prava i učinivši ga baštinikom sviju dobara svojih. Matí mu rođena dade krv svoju,

mati mu domovina daje sliku svoju. Mati ga rođena poji mlijekom svojim, mati domovina kapljicom gorskog vrela svoga. Mati ga rođena uspavljuje pjesmom tihom, blagom, mati domovina pojem ptica svojih. Mati rođena bdije nad njim budnim očima svojim, mati domovina treperećim zvijezdama svojim. Mati ga rođena grije ljubavlju svojom, mati domovina zrakama svojega sunca. Mati mu rođena otvori čitavo srce svoje, sav dom svoj, sve blago svoje. Mati domovina sve gore svoje, sva polja svoja, sve lugove svoje, sve plodove svoje. Sve škole, sve crkve, sve puteve, čitavo obzorje svoje, sve svetinje svoje, svu slavu, sve ideale svoje. Mati mu rođena utisnu u ruku sliku Matere Božje, a u usta rođenu riječ svoju, mati domovina utisnu mu u ruku zastavu svoju, a na usna udahnu himnu svoju. Pa kao što kažemo »In Deo vivimus, movemur et sumus«, — »U Bogu živimo mićemo se i jesmo« tako možemo reći: U domovini živimo, mićemo se i jesmo. Mi smo oblikovani trostruko, posinjani tripot, mi smo rođeni tripot, mi smo trostruki baštinici mi smo trostruko ljubljani, mi smo da tako kažemo divinizirani, familjarizirani, patriarizirani.

EPILOG

Katolik je nacionalista, on je patriot. Crkva je katolička u biti narodna, ona je to uvijek bila. Crkva i danas kao i uvijek izabire u misijama domaće, urođeničko svećenstvo za duhovnu pastvu, makar se to protivilo imperijalizmu država. Svi su teolozi i crkveni oci naučavali i zahtijevali dužnu ljubav prema domovini, sv. Augustin piše: *Pertinet ad virtutis officium et vivere patriae et propter patriam filios procreare*«. Na dužnost kreposti spada da čovjek pripada domovini i da poradi domovine rađa sinove.« (*De civitate Dei* I, XIX c. I n. 2) X.

A sv. Toma veli: »*Post Deum est homo maxime debitor parentibus et patriae*« (*Summa Theol.* II a II ae g. C. I, a, 1) X 3 — »Iza Boga je čovjek najviše dužan roditeljima i domovini.«

Andrija Divić